

Hvorfor handler lokalpolitikere, som de gør?

Lars Vedsø

Foreningen til nedlæggelse af Tange sø

Når man ser på den debat og de tiltag, der har været i forbindelse med Tange sø, herunder Viborg Kommunes anbefaling af et kort omløbsstryg ved Tange sø, kan spørgsmålet opstå: hvorfor handler lokalpolitikere mf. egentlig, som de gør? Hvilke faktorer er det, der gør, at sådanne politikere er villige til at træffe beslutninger, der tilsidesætter store rekreative interesser, medfører et dårligere miljø, bevirker en forringet naturtilstand med lavere biodiversitet, betyder større økonomiske tab for kommunerne og medfører, at vi modarbejder internationale traktater og aftaler? Hvilke faktorer er det, der gør, at data, fakta og dokumentation tilsidesættes til fordel for beslutninger, der ikke hviler på sådanne data, normale beslutningskriterier, men tilsyneladende træffes med baggrund i forhold, der er uden bund i virkeligheden?

Fakta

De fakta, der kan udledes af sagen, er jo ikke blevet bestridt fra hverken lands- eller lokalpolitisk hold, fra DN's lokalafdelinger, sportsfiskerforeningerne mv., så lad os bare kortfattet opsummere dem. En reetablering af Gudenåen vil i modsætning til bevarelse af Tange sø, især give følgende fordele:

- a) *Det vil blive skabe et langt større rekreativt tilbud til langt flere mennesker, og den tid man vil bruge i området vil blive stærkt forøget i forhold til i dag*
- b) *Miljømæssigt vil der være større gevinster at hente ved at reetablere Gudenåen end ved at bevare Tange sø*
- c) *Den natur man ville få tilbage efter 100 års glemsel, ville betyde en langt større biodiversitet, en større landskabelig æstetik og fremkomsten på ny af et for Danmark helt unikt naturområde*
- d) *En reetablering af Gudenåen ville betyde, at man tilgodeså en række samfundsmæssige målsætninger og internationale traktater i modsætning til nu, hvor sådanne brydes pga. eksistensen af Tange sø*
- e) *Økonomisk ville det for stat og kommuner betyde en god og stabil indtægt i de kommende år og for lodsejere, turistoperatører, hoteller og restauranter mv. ville det betyde en samlet indtjening på ca. 1,8 mia. kroner ved at reetablere Gudenåen frem for at bevare Tange sø*

Disse fakta er som sagt ikke bestridt af nogen, og det er de ikke, fordi de er i overensstemmelse med sandheden.

Modstandere mod en reetablering af Gudenåen

De ovennævnte fordele må således anses for både dokumenterede, store og markante. Derfor bliver det også interessant, hvorfor f.eks. Viborg byråd, de politiske partier og de lokale politikere i Silkeborg mv., lokalafdelingerne af Danmarks Naturfredningsforening, de lokale lystfiskeriforeninger mf. mener, at det er værd at bevare Tange sø frem for at reetablere Gudenåen! I hvert tilfælde kan man konkludere, at det ikke er de kriterier, man normalt lægger til grund for sine beslutninger, der har været afgørende for disses stillingtagen til problemet. Når sådanne gængse beslutningskriterier ikke gælder, hvad er det så for nogle mekanismer, der spiller ind på politikere og andres handlinger?

”Nu skal vi være her i 3 dage, så ser vi på det” for nu at citere Jan Gintberg.

A) ”Vennetjenester”

Man kunne f.eks. formode, at ”vennetjenester” i bred betydning her ville kunne påvirke de beslutninger, man træffer.

a) *Den almindelige sociale adfærd*

Der er nok ikke nogen tvivl om, at når mennesker optræder i større sammenhænge, kan der opstå forhold som ”gruppepres og gruppetilhørsforhold”, ”frygt for at træde ved siden af”, ”flokmentalitet” o.l. De fleste mennesker er simpelthen bange for at udskille sig fra gruppens normer/holdninger/adfærd osv.

En sådan adfærd er formentlig også gældende for lokalpolitikere. De er valgt fordi, de har en basis hos de folk, der har opstillet dem og har uden tvivl gode sociale kompetencer. Hvis der hos sådanne lokalpolitikere opstår en opfattelse af, at ”gruppen” ønsker Tange sø bevaret, vil den sociale ”automatreaktion” også være, at det ønsker man så også selv.

En mulig forklaring på lokalpolitikernes beslutninger ang. Tange sø kan derfor også ses som en social ”automatreaktion” – man er simpelthen bange for at adskille sig fra ”gruppens” etablerede holdninger, uanset om ”gruppens” holdninger har bund i fiktive fortællinger og et yderst snævert mandat.

b) *Specifikke gruppetilhørsforhold*

Modstanden mod at reetablere naturen er jo de facto centreret om partiet Venstres holdning i sagen, og både lokalt og regionalt står dette parti stærkt i billedet – i Ans stemte f.eks. mere end 60 % på dette parti ved sidste kommunalvalg. Det ville her – som Venstremænd – kræve et vist mod at stille sig op og anbefale en reetablering af Gudenåen. Så er det ulig ”nemmere”, at tilslutte sig Venstres knæsatte holdning om, at Tange sø skal bevares. Det giver ro på den personlige bagsmæk.

Det problem forstærkes så, når man ser på f.eks. lokalforeningerne i Silkeborg og Viborg under Danmarks Naturfredningsforening. Konsekvenserne af disse to organisationer holdning om at bevare Tange sø er jo: a) et udslip af mere end 50 tons drivhusgasser, b) en kraftig formindskelse af biodiversiteten, c) et brud på de aftaler Danmark har skrevet under på om at øge denne biodiversitet og reducere udslippet af klimaskadelige gasser, d) stadige problemer for 5 udrydningstruede arter osv. For enhver, udenfor disse naturorganisationer

under DN, må det selvsagt give anledning til en ret stor forundring over, hvordan man som troværdig naturorganisation, kan stå ved sådanne holdninger. Samtidig er disse to lokalforeningers holdning jo i modstrid med moderorganisationen DN's holdning, nemlig den at man ønsker Gudenåen reetableret.

Den samme undren kan forekomme, når man ser på Danmarks Sportsfiskerforbund og de lokale sportsfiskerforeningers ageren i sagen. En holdning om at Tange sø skal bevares, modarbejder jo i realiteten de målsætninger/mål man i øvrigt har i disse organisationer – og fra medlemmernes side er sat til at varetage på bedst mulige måde.

Endnu mere barøkt bliver det, når man ser på de enkelte partiers miljø- og naturmålsætninger. Her må sådanne lokalpolitikere bryde 180 grader med, hvad deres moderpartier officielt står for på miljø- og naturområdet. Hvordan harmonerer f.eks. SF's ønske om at være Danmarks miljøparti nummer et, og Enhedslistens ønske om at få flere tabte naturområder tilbage, med bevarelsen af Tange sø? Her er det lokale gruppetilhørsforhold vigtigere – den personlige tryghed i "flokken" vil til enhver tid trumfe de kommende generationers muligheder for at kunne udfolde sig i et unikt naturområde. Hermed bryder man så også med partiernes officielle målsætninger. Man kan formentlig sagtens teoretisk tilslutte sig, at vi skal "have større biodiversitet", at "vi skal mindske udslippet af klimagasser", at vi skal "sikre de kommende generationer en smuk natur at færdes i" – bare ikke lige ved Tange sø! Og de smukke resultater man har oplevet andre steder, hvor tabt natur er blevet reetableret, tæller ligesom ikke rigtigt med i det billede. Det er faktisk ekstraordinært at rækken af partier – fra DF til Enhedslisten – i Viborg Kommune vil bevare Tange sø. Normalt er der jo forskellige holdninger mellem partierne – det gælder så ikke her, og det må der være nogle grunde til!?

c) den personlige modus

Der kan sommetider også opstå den mistanke, at selvopfattelsen hos visse lokal- og landspolitikere – begrundet eller ubegrundet - ligger på et rimeligt højt niveau. Hvis det er rigtigt, kan det f.eks. betyde, at nogle politikere vil have en vis modvilje mod at indrømme egne fejltrin, f.eks. hvis man tidligere offentligt har udtalt sig til fordel for at bevare Tange sø. En stor politiker, som Jens Otto Krag, satte vel dette i relief, da han sagde: "*man har et standpunkt, til man tager et nyt*". Såfremt selvopfattelsen er meget høj, vil man nok være utilbøjelig til at kunne se værdien af denne indlysende sandhed. Det betyder så omvendt, at det igen er de kommende generationer som må bøde for, at sådanne politikere kan bevare et vist skin af selvrespekt, som jo desværre kun er begrundet i denne selvopfattelse. Problemerne bliver ikke løst, men udskudt til de kommende generationer at løse, fordi sådanne politikere er for "stolte" til at indrømme, at de er på vej til at begå en kapitalbrøler af rang.

B) UVIDENHED

I debatten har man jo fra søvennernes side bl.a. anført, at Tange sø består af brakvand, at Gudenåaksen var udryddet længe før Tangeværket blev opført, at Tange sø er en "naturperle", at indtægterne ved det rekreative laksefiskeri skal tælles i "fantasillioner", at biodiversiteten ikke vil øges ved en reetablering af Gudenåen, og at løsningen på problemerne med Tange sø med de negative miljøpåvirkninger, de manglende rekreative muligheder, og modarbejdelsen af internationale traktater osv. er et kort omløbsstrøg ved Tangeværket. Sådanne udtalelser kan kun begrundes i uvidenhed. Man har simpelthen ikke sat sig

tilstrækkeligt ind i sagen til at kunne danne sig en kvalificeret mening. De giver simpelthen ingen mening – det er rent faktisk vås.

b1) "Fake news"

Sådanne forhold kan jo netop kun opstå pga. uvidenhed om de faktiske forhold. Så derfor kan en formodning jo også være, at disse lokalpolitikere faktisk ikke ved, hvad de har med at gøre! Det forhold stammer ikke fra, at lokalpolitikere skulle være dummere end gennemsnittet af befolkningen. De stammer formentlig mere fra faktorer som en manglende vilje til at ville skaffe sig den fornødne information til at kunne træffe rationelle og logiske beslutninger, uanset at de har en kommunal forvaltning til deres rådighed eller baserer deres opfattelse på "fake news". Udsagnet "hvis det er fakta, så benægter a fakta" får hermed også en vis berettigelse. Man lukker simpelthen øjnene! Men når man gør det, er det heller ikke sikkert, at de beslutninger man så træffer bliver fornuftige. Hvis det man forholder sig til, er skønlitterære tekster af danske romanforfattere, hvis det er indholdsløse slogans som "Bevar Tange sø. Bevar dansk natur" eller hvis man ikke ønsker at forholde sig til konkrete fakta eller stille op til debatter, ja så bliver kvaliteten af denne debat også derefter – mangelfuld, og i værste tilfælde intetsigende!

b2) Uvidenhed

Hvis man ikke ved, hvad biodiversitet er, hvis man ikke kender noget til bæredygtig udvikling eller ikke i øvrigt har en viden om, hvordan biologiske og andre processer foregår, mangler man vel ret beset et vigtigt element for at danne en begrundet holdning til problemerne. Så bliver det faktorer som "jeg tror...", "jeg tænker...", "jeg føler..." der bringes i spil i stedet for data og fakta. Hvis dette så f.eks., som hos nogle lokalpolitikere, så ikke følges op af et krav om, at de begrundet deres holdninger, så opstår der et demokratisk underskud. Så har man kun de pågældendes status som nuværende eller tidligere borgmestre, erhvervsledere, præster o.l. at forholde sig til – og det hjælper jo desværre ikke rigtigt, når man skal finde ud af hvad der er op og ned på sagen. Politikerne bliver simpelthen ikke stillet til ansvar for deres handlinger, så denne uvidenhed – eller manglende fornuftige stillingtagen til problemerne - ville kunne afsløres i fuld åbenhed. Man skal jo lægge mærke til at når sådanne lokalpolitikere konfronteres med deres holdning til Tange sø, følger der aldrig en begrundet stillingtagen med, men kun "jeg tror, jeg tænker, jeg føler..."

C. VENERATION FOR TANGE SØ

Det er formentlig "venerationen for Tange sø", der er den egentlige årsag til, at man fra lokalpolitisk side har villet bevare Tange sø. Måske ikke en personlig veneration, men man vil gerne efterkomme sådanne lokale ønsker, specielt i partiet Venstre, som står stærkt i denne del af Danmark. Det er en naturlig reaktion, men der opstår jo her så visse problemer i den forbindelse.

For det første er en beslutning om at bevare Tange sø en beslutning, der række langt ind i de næste generationer. Så reelt burde beslutningen jo træffes ud fra de præferencer, de kommende generationer har. Vil de have et dårligere miljø, en ringere naturtilstand, en lavere biodiversitet, motorbådssejlad der forværrer drivhusproblemet, som de jo kommer til at leve med pga. vores handlinger osv.? Det vil formentlig ikke være tilfældet. Så når man anklager politikerne for at være fokuseret på det korte sigt, så er sagen om at ville bevare Tange sø et godt eksempel. Man tilsidesætter simpelthen ønskerne hos de det reelt kommer til at

leve med konsekvenserne – de fremtidige generationer - til fordel for ønskerne hos den nuværende lokale population omkring Tange sø. Er det så smart? Nok ikke!

Problemet er her, at de kommende generationer jo ikke har stemmeret. Så ønsker en lokalpolitiker genvalg, er det nok den nuværende generations ønsker, han bør forholde sig til frem for at tænke på, hvad der reelt er den bedste løsning for de kommende generationer. Der kan også i høj grad stilles spørgsmålstegn ved om ”veneration for Tange sø” faktisk burde være et reelt beslutningskriterium, fordi vi jo ikke endnu har fået reetableret Gudenåen og dermed også her fået skabt en ”veneration for den reetablerede Gudenådal”. Erfaringerne tilsiger, at når først et sådant enestående naturområde er blevet reetableret, er der heller ingen der i deres vildeste fantasi kunne drømme om at ændre på det. Fjernelsen af Wilhelmsborg sø ved Giber å er et godt eksempel på det.

Når søvennerne har skullet argumentere for Tange søs beståen, har man ofte taget udgangspunkt i historien. Enkelte familier kan føre denne historie tilbage til 1921, hvor Tange sø blev etableret. Man ønsker, at tingene stadigvæk skal fungere, som de har gjort det siden det tidspunkt. Det er også et forståeligt synspunkt, men til gengæld er det et synspunkt som kun vanskeligt kan tages alvorligt. Skal titusindvis af naturglade danskere snydes for igen at kunne opleve det enestående naturområde på bunden af Tange sø, fordi meget meget få familier kan føre deres historie tilbage til 1921. Hvad med de familier der kan føre deres historie tilbage til før 1921? Det vil være en meget dyr pris at betale for samfundet at skulle bevare disse minder for de enkelte familier, der føler sig knyttet til området fra 1921 og frem.

Et andet aspekt ved den lokale veneration for Tange sø, er at problemstillingen i bund og grund ikke et lokalt anliggende men et anliggende af regional og national interesse. Hvis de uheldige konsekvenser af Tange sø udelukkende vedrørte det lokale område, ville sagen selvfølgelig stille sig anderledes. Problemet er imidlertid, at Tange sø har negative konsekvenser for hele Gudenåens økosystem. Tange søs negative påvirkning vedrører samtidig et vandløb, der fremstår som et ikonisk vandløb i Danmark – Danmarks længste vandløbsstrækning og eneste flod. Eksistensen af Tange sø hæmmer samtidig den erhvervmæssige udvikling i regionen, den medfører at stat og kommuner ikke får en andel i de store turismeindtægter som en lakserig flod og et enestående naturområde ville betinge mv. Det er problemer, der ikke kun er et lokalt problem – det vedrører hele regionen. På trods af disse velkendte fakta ønsker lokalpolitikere stadigvæk, at bevare Tange sø. Man tilsidesætter derfor også ret beset erhvervmæssige interesser, egne kommunale økonomiske interesser, natur og miljø, rekreative interesser osv. – alene med det formål at tage hensyn til en mindre lokalbefolknings syn på et problem, der reelt også – og med større vægt - er orienteret regionalt og nationalt.

Hvorfor gør politikerne så det? Ja, et svar kunne vel være, at det gør de, fordi man som ethvert menneske har et ønske om at ”hjælpe”, om at ville ”tilgodese legitime ønsker”, om at ville ”gøre noget godt” for en gruppe mennesker. Det er også en meget naturlig reaktion, men ikke desto mindre en reaktion, der gør, at andre grupper – og meget større grupper af mennesker – derved så heller ikke kan få opfyldt deres legitime ønsker om en rigere natur, større æstetiske naturoplevelser, familieudflugter til et enestående naturområde osv. Der er en pris at betale, hvis man gerne vil tilgodese en snæver gruppe af mennesker! Og den pris er høj – meget høj for dem det går ud over. Og årsagen er, at ”det nuværende” altid vil veje tungere end ”det kommende”. Vi ved, hvad vi har, men ikke hvad vi får. Hvis man tager udgangspunkt i det udsagn, står man desværre kun tilbage med det visionsløse.

D. En slags konklusion

Hvis man koger tingene helt ind til benet, så er konklusionen vel rimelig klar. Der er en gruppe af, overvejende lokale, beboere, der gerne vil bevare Tange sø, primært fordi de har veneration for søen. En del af deres sociale liv foregår i forbindelse med søen via roklub, jollesejls, badning, hundeluftning osv. Heroverfor står så en meget stor gruppe af naturglade danskere der så – såfremt søen bevares - må acceptere:

- at miljøforholdene i hele Gudenåens økosystem stadigvæk vil lide under søens tilstedeværelse
- at man ikke får det enestående naturområde tilbage, der i dag ligger på bunden af Tange sø
- at de kommunale og statslige indtægter bliver mindre, samtidig med at omkostningerne ved Tange sø i fremtiden formentlig vil blive større og større
- at motorbådssejls på Tange sø stadigvæk vil være med til at belaste klimaet med > 50 tons CO₂
- at laksens oprindelige gydepladser på bunden af Tange sø stadig ikke vil kunne benyttes af Gudenåens laks
- at 5 rødlistearters overlevelse stadig er påvirket af Tangeværkets eksistens
- at legitime interesser hos svampesamlere, joggere, mountainbikere, fuglekiggere og mange andre naturinteresserede ikke tilgodeses
- osv., osv., osv.

Der er intet galt i synspunktet om, at man pga. veneration gerne vil bevare Tange sø. Der, hvor det for alvor går galt er, når det politiske niveau og centrale aktører ikke magter beslutningsprocessen i forbindelse med den politiske beslutning om enten at reetablere Gudenåen eller bevare Tange sø.

Når man således ikke ønsker at anvende ”normale” beslutningskriterier ved valget mellem at bevare Tange sø og reetablere Gudenåen, må der være andre kriterier, der gør sig gældende. Så måske er beslutningen i virkeligheden baseret på lokalpolitikernes ønske om genvalg, deres uvidenhed, deres kortsigtsfokusering, deres angst for ”at skille sig ud”, deres gruppetilhørsforhold og det faktum at disse lokalpolitikeres fokus mere er på at tilgode ”vennerne” frem for at skabe vækst, forbedre miljøet, øge naturoplevelsen, bremse drivhuseffekten, skaffe nye muligheder for de kommende generationer eller for den sags skyld at forbedre den økonomi de selv er valgt til at forvalte på bedst mulige måde.

Hvis den konklusion er rigtig, står vi jo med en flok middelmådige lokalpolitikere, som handler groft uansvarligt og til skade for deres egen lokalbefolkning og de fremtidige generationer. Men måske er konklusionen forkert, og så mangler vi stadig svar på spørgsmålet om, hvorfor politikerne handler som de gør, når nu de ”normale” beslutningskriterier i sagen om Tange sø tilsyneladende er sat ud af kraft? Det ville så være fint, hvis lokalpolitikerne selv ville argumentere for, hvorfor Tange sø skal bevares, og Gudenåen ikke skal reetableres!

Såfremt beslutningen om at ville anlægge et omløbsstryg træffes – kort eller langt – vil disse lokalpolitikere nu også vide, at den beslutning vil rejse et ramaskrig i den naturinteresserede del af den danske befolkning – og oprindelig natur er noget vi i den grad har brug for at øge i det fattige danske naturgrundlag.